

Tạp Ghi
Chủ đề: QH30-T4Đ
Tác giả: Nguyễn Thông

THÀNH NGỮ MỚI “BƠ THỪA SỮA CẶN”

(Hôm qua, coi bài trên báo quân đội, thấy một vị giáo sư tiến sĩ chính trị Mác-Lenin dùng cụm từ “bơ thừa sữa cặn”, nhà cháu sực nhớ từng viết về nó đã lâu rồi, có lẽ chả chực năm).

Gọi là thành ngữ mới bởi nó được dùng khá nhiều và khá lâu, rất phổ biến, trong một thời gian dài. Tất nhiên tác giả của nó là những người cộng sản ở miền Bắc.

Nhớ hồi những năm 60–70 ở miền Bắc, khoai còn chả đủ ăn, lấy đầu ra bơ sữa. Tôi sinh năm 1955, một năm sau khi miền Bắc được giải phóng khỏi người Pháp, thú thực mãi đến hơn 20 năm sau mới biết mặt mũi miếng bơ. Còn sữa, cũng chỉ nghe nói thì nhiều chứ chả mấy khi được uống. Với nông dân đặc sệt bùn đất như tôi, bơ sữa là cái gì đó rất cao sang, mà cũng chả mơ được ăn uống nó bởi vì hiểu phận mình chỉ có khoai sắn làm bạn.

Nhưng đài báo nhà nước thì cho dân “ăn” bơ sữa thường xuyên, nhất là khi lên tiếng tố cáo chính quyền “ngụy” Sài Gòn. Họ gọi đó là bợn tay sai của đế quốc Mỹ, cam phận ăn “bơ thừa sữa cạn” để áp bức bóc lột đồng bào miền Nam, gây chiến tranh chia cắt đất nước. Theo cán bộ hồi đó giải thích, cũng như đọc trên báo Nhân Dân, ăn “bơ thừa sữa cạn” là ăn thứ người ta đổ đi, ăn hèn ăn nhục, bám đít đũa khác, chả khác gì con chó ăn sít. Thà đói khổ mà làm người cách mạng còn hơn sống kiếp “bơ thừa sữa cạn”. Nghe giải thích vậy, tự dưng thấy không thèm bơ sữa nữa. Đói cũng vinh quang.

Nhưng nếu chỉ cho kẻ thù ăn bơ thừa sữa cạn nhằm khinh bỉ nó thì cũng dễ hiểu, đằng này mấy bác lý luận cách mạng nhà ta gán cho dân chúng miền Nam luôn. Thời đó ai cũng biết đời sống của người dân miền Nam cao hơn hẳn ở miền Bắc, lương thực dư thừa, hàng hóa dồi dào, nông thôn cũng như thành thị đại đa số dân chúng không bị đẩy vào cảnh đói kém, thiếu thốn, khốn cùng. Gia đình vợ tôi ở nông thôn rất, trên một cù lao sông Tiền, huyện Chợ Mới, tỉnh An Giang, dù giao thông cách trở, đi lại khó khăn, vùng xôi đỗ (ngày thì chính quyền cộng hòa, đêm thì cộng sản), chiến tranh ác liệt như thế, nhưng ông anh vợ tôi bảo những năm tháng ấy chưa hề bị đói bao giờ. Tôm cá thịt thà

chả bao giờ thiếu. Hàng hóa nhập khẩu ê hề, cứ thế giới có thứ gì thì miền Nam có thứ ấy. Tôi hỏi có bơ sữa không, ông anh khoát tay, xì, thiếu chi, tụi nhỏ đi học còn được nhà trường cho uống sữa mỗi ngày.

Tôi lại nhớ những đồng nghiệp vốn là giáo viên cũ từng đi dạy trước năm 1975, các anh kể từ giữa thập niên 1960 gia đình bình dân đã mua sắm được ti-vi, tủ lạnh, xe máy; lương giáo viên chỉ tiết kiệm, dè sẻn ăn tiêu trong 2 tháng là mua được chiếc xe máy Honda dame 50 mới cứng. Hầu như thầy dạy trung học nào cũng sắm xe Vespa. Các giáo sư đại học thì diện xe hơi. Xe taxi đầy phố... Nghe anh tôi và các đồng nghiệp kể vậy, tôi sực nhớ cùng thời ấy “ngoài mình” chưa có khái niệm ti-vi tủ lạnh. Cơm còn chả đủ bỏ vào mồm, lầy đầu ra thứ đồ sinh hoạt mắc mỏ thế. Lại sực nhớ những năm 1977-1978, trong các lớp học chính trị, cán bộ tuyên giáo lý luận đầy mình, hùng hồn chỉ ra cho những người như anh tôi và đám giáo viên thu dung, cơ hữu kia thấy rằng đó chỉ là thứ “phồn vinh giả tạo”, là dạng “bơ thừa sữa cạn” thôi. Sống nhục thế thì sống làm gì. Ôn cách mạng là ôn đời, cho con người vừa sung sướng đầy đủ, vừa tự do hạnh phúc... Trong tư thế của bên thắng cuộc, họ lặp lại y nguyên những gì mà bộ máy tuyên truyền cách mạng đã suốt bao năm nhét vào trí não tôi. Chỉ có điều, họ lừa được những người miền Nam ở lại chứ không lừa được chính chúng tôi, đám từ miền Bắc vào, bởi từng nhìn tận mắt sự khác nhau của hai cuộc sống, hai chế độ.

Những thập niên 50, 60, 70 ở miền bắc, tôi nhớ láng máng chỉ có nhà máy đường (Vạn Điểm) chứ không có nhà máy chuyên sản xuất sữa. Hay là mình không có tiêu chuẩn sữa, không được quyền ăn sữa nên không biết. Bác Hồ Giáo nuôi bò nổi tiếng, được phong anh hùng chăn nuôi, nhưng có nhẽ chỉ nuôi bò thịt. Sữa bán phân phối cho cán bộ trung cao cấp chủ yếu là sữa nhập từ Liên Xô, Trung cộng, phổ biến nhất là loại hộp sữa đặc có nhãn giấy màu xanh, tên tiếng Nga là “Moloko” (có nghĩa sữa). Tại sao tôi biết loại này? Hôm ấy, một bạn cùng lớp 6 (năm 1968) là bạn Nguyễn Ngọc Châm dân phố sơ tán về đem hộp sữa biếu thầy giáo Bài bị ốm. Châm bảo sữa này do ông cậu Lê Thanh Nghị phó thủ tướng đem từ Liên Xô về. Thầy Bài rất cảm động bởi hình như thầy cũng ít được uống sữa. Còn tôi, đang tập tọng học tiếng Nga nên đánh vắn được.

Năm 1975, sau khi phe cộng sản chiếm được miền Nam, dòng hàng hóa lại ùn ùn tuôn chảy ra Bắc, ngược chiều với dòng quân đi suốt 20 năm trước. Miền Nam nhận họ, miền Bắc nhận hàng. Người ta nhận những thứ đang cần và thiếu. Trong dòng suối hàng ấy, tất nhiên có đường sữa, từng bị coi là bơ thừa sữa cạn. Mà chả phải chỉ đường sữa, tất tần tật từ cái kim sợi chỉ, cục xà phòng, gói thuốc lá, gói bột ngọt (mì chính), mét vải, chiếc xe đạp, máy may (máy khâu), xe máy Honda... đều bắc tiền. Một cuộc giải phóng trở lại, không bằng xương máu mà bằng hàng hóa.

Từ trước năm 1975, khi học cấp 3, tôi đã nghe người ta nói câu “Xẻng cuốc từ dưới lên, đường sữa từ trên xuống” để chỉ ra thực chất chính sách phân phối của nhà nước. Những cửa hàng đặc quyền đặc lợi như Tôn Đản, Nhà Thờ chứa thịt sữa chỉ dành cho cán bộ trung cao, bán với giá phân phối. Dân, có người nhà bị ốm, muốn mua hộp sữa cân đường

bồi dưỡng, chỉ có cách duy nhất ra chợ giời [trời], giá cao đến năm bảy lần giá cán bộ. Bơ thừa sữa cần cũng chẳng có mà ăn. Nhưng xéng cuộc để làm quần quật quanh năm suốt tháng phục vụ cho công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội thì sẵn lắm.

Với sữa, tôi có chút kỷ niệm. Năm 1979 nghỉ phép ra Bắc. Trước khi lên tàu ga Hàng Cỏ trở vào Nam, anh Bùi Trọng Cường đồng môn, công tác ở nhà xuất bản Văn hóa dắt ra chợ giời mua giùm cho 3 chục hộp sữa, tinh sữa Thống Nhất do nhà máy ở miền Nam sản xuất, mật dịch thương nghiệp đem ra miền Bắc bán tiêu chuẩn phân phối cho cán bộ, cán bộ bán ra chợ giời, tôi lại làm nhiệm vụ “tuần hoàn” đưa nó trở vào Nam. Mua 2.2 đồng/hộp, vào sẽ bán được 2.7 đồng, mỗi hộp lời 5 hào. Đến ga xe lửa Bình Triệu, thuế quan phát hiện được mặc dù tôi giấu rất kỹ. Họ định tịch thu bởi hàng lậu do nhà nước quản lý không giấy tờ hợp pháp. Tôi lấy cái giấy nghỉ phép của giáo viên ra năn nỉ, cuối cùng phải cúng cho hai ông kiểm soát mỗi ông 1 hộp thì họ tha. Lúc ấy gần 10 giờ đêm, kêu xích lô chở về ký túc xá 43 Nguyễn Chí Thanh ở Q5, tiền xe 5 đồng, gã xích lô bảo để cái ba lô lên trên phía sau lưng cho cân xe. Dọc đường nó vừa chạy vừa nhẹ nhàng moi móc thế nào mà mình không biết, về nhà giờ ra thấy mất 4 hộp, hèn chi khi trả tiền xe, nó chả thềm đếm, bảo khuya rồi, phóng đi như bay. Vị chi mất 6 hộp, mất 13 đồng 2 hào, hòa vốn. Mà suốt hành trình Bắc–Nam căng thẳng từng phút, lúc nào cũng lơ láo chỉ sợ bị phát hiện, tịch thu. Tính ra thì lỗ to.

Sữa bơ đường, đối với thế hệ chúng tôi là một thứ ký ức, kỷ niệm buồn.

Nguyễn Thông

